

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ ЛЬОТНИЙ КОЛЕДЖ**

Циклова комісія економіки та управління

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Облік на підприємствах малого бізнесу»
обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Облік і аудит

за темою № 1 - Особливості побудови обліку суб'єктами малого бізнесу

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2022 № 8

СХВАЛЕНО

Методичною радою
Кременчуцького льотного
коледжу
Протокол від 22.08.2022 № 1

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2022 № 8

Розглянуто на засіданні циклової комісії економіки та управління
(протокол від 15.08.2022 № 1)

Розробники:

1. Викладач циклової комісії економіки та управління, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист Водолазська Н.В.

Рецензенти:

1. Зав. кафедри міжнародних економічних відносин та адміністрування Кременчуцького інституту ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», к.е.н., доцент Єфременко А.Г.
2. Кандидат економічних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач циклової комісії економіки та управління КЛК ХНУВС Харченко М.В.

План лекції

1. Становлення малого бізнесу в Україні та його державне регулювання
2. Особливості формування облікової політики суб'єктів малого бізнесу
3. Форми бухгалтерського обліку на малих підприємствах
4. План рахунків обліку діяльності суб'єктів малого бізнесу

Рекомендована література:

Основна

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV
2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємства : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI
3. Методичні рекомендації із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 15.06.2011 р. № 720
4. Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами : Наказ Міністерства фінансів України від 25.06.2003 р. №422
5. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва : Наказ Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. №186
6. Верига Ю.А. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва. Навчальний посібник. – К. : ЦНЛ, 2014. – 264 с.
7. Гура Н.О., Мельник Т.Г. Облік на підприємствах малого бізнесу. Підручник. – К. : ЦНЛ, 2018. – 288 с.
8. Дробязко С.І., Козир Т.М., Холод С.Б. Облік та оподаткування підприємств малого бізнесу. Навчальний посібник. – К. : ЦНЛ, 2012. – 416 с.
9. Ольшанська М.В., Сажинець С.Й, Хом'як Р.Л. Облік і звітність суб'єктів малого підприємництва. Навчальний посібник. – К.: Магнолія 2006, 2017. – 254 с.
10. Кудлаєва Н.В. Облік на підприємствах малого бізнесу. Навчальний посібник. – Ч.: БДФЕУ, – 2015. – 156 с.
11. [Мединська Т.В.](#), [Чабанюк О.М.](#) Спеціальні податкові режими. Загальні положення, облік і звітність. Навчально-практичний посібник. – К.: Алерта, 2017. – 240 с.
12. Сук Л. К., Сук П. Л., Данілочкіна О. В. Облік і звітність суб'єктів малого бізнесу. Навчальний посібник. – К.: «Каравела», 2017. – 372 с.

Додаткова

13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV(зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- <http://zakon4.rada.gov.ua/>
14. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV(зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
 15. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. №2755-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
 16. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку
 17. Милявська Е.П., Жабін О.І. Облік на підприємствах малого бізнесу. Навчальний посібник. – К. : ЦНЛ, 2008. – 162 с.
 18. Свідерський Є.І., Свідерський Д.Є. Облік діяльності суб'єктів малого підприємництва. Навчальний посібник. – К. : КНЕУ, 2008. – 472 с.
 19. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999р. №291 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
 20. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. №2464-VI (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

Інформаційні ресурси в Інтернеті

21. Офіційний портал Верховної Ради України: Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>
22. Офіційний сайт «Вісник податкової служби України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua>.
23. Офіційний сайт журналу «Все про бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vobu.ua>
24. Офіційний сайт журналу «Дебет-Кредит» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dtki.com.ua>
25. Офіційний сайт журналу «Податки і бухгалтерський облік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua>

Текст лекції

1. Становлення малого бізнесу в Україні та його державне регулювання

Право займатися підприємницькою діяльністю закріплено ст. 42 Конституції України. Вперше поняття “мале підприємство” в українському законодавстві було визначено Законом “Про підприємства в Україні” від 27.03.1991 року № 887-XII, але в подальшому він зазнав змін і втратив чинність.

Господарський Кодекс визначає основні засади господарювання в Україні і регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Відповідно до Господарського кодексу (ст. 55) суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до:

- суб'єктів мікропідприємництва,
- середнього підприємництва
- великого підприємництва.

Суб'єктами мікропідприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами малого підприємництва є:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами великого підприємництва є: юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

Важливим напрямом здійснення ринкової трансформації в Україні є становлення і розвиток сектора малого бізнесу. Для перехідної економіки

України визначальними є можливості малого бізнесу в розширеному відтворенні підприємництва та формуванні середнього класу як соціальної основи сучасного суспільства, у сприянні розв'язанню проблем зайнятості, насичення вітчизняного споживчого ринку та структурних зрушень в економіці.

Характеристикою вагової ролі малого бізнесу як інтегруючої складової системи сучасної ринкової економіки є передусім дані про його кількісні параметри та зростаючу динаміку в розвинених країнах. Як свідчить статистика, частка малих і середніх підприємств у загальній кількості зайнятих у США становить більше 50 %, а по країнах ЄС у цілому досягає 70 %. Більше половини валового внутрішнього продукту у Німеччині, Японії, Франції, Італії створюється саме цим сектором економіки. В Україні цей показник у межах 10%.

Сучасний досвід високорозвинених країн свідчить як про особливу економічну роль та специфічні переваги малого підприємництва, так і про ефективні форми його адаптації до умов сучасного виробництва. Українській економіці властива недооцінка загальної ролі малого підприємництва як діювого ринкоутворюючого фактора.

Важливо враховувати, що за всіх своїх переваг та ефективності, сектор малого бізнесу є найбільш вразливим щодо циклічних коливань, фінансових труднощів, інфляційного тиску, податкового тягара, конкуренції великих корпорацій та інших несприятливих факторів. Крім того, значних перешкод зазнає мале підприємництво під час надання йому кредитів та субсидій. Тому становлення малого підприємництва вимагає з боку держави особливої уваги, комплексної підтримки та забезпечення загальних сприятливих умов діяльності.

Прийняття державних програм підтримки малого бізнесу, як свідчить досвід розвинених країн, спрямоване на створення сприятливих загальноекономічних умов для розвитку малого підприємництва, надання прямих позик та гарантій, стимулювання їх діяльності тощо. Різноманітні громадські організації (союзи, спілки, ліги, асоціації та ін.) також мають надавати національному малому бізнесу різнобічну допомогу, насамперед, у навчанні службовців, консультуванні з різних питань ведення бізнесу.

Для успішного функціонування сектора малого бізнесу необхідне формування сприятливого інвестиційного середовища, податкової та регуляторної політики, створення інфраструктури підтримки підприємництва.

Процес становлення малих підприємств в Україні характеризується дещо суперечливими тенденціями. З одного боку, в Україні мають місце позитивні тенденції: по-перше, відбувається зростання загальної кількості малих підприємств, по-друге, збільшується кількість зайнятих на малих підприємствах. Це, на перший погляд, переконливо свідчить про наявність позитивних зрушень у розвитку малого підприємництва, підвищення його ролі у вирішенні проблем зайнятості та росту доходів населення, активізацію ділової активності в країні. З іншого боку, наявні суттєві негативні тенденції:

зменшення частки продукції малих підприємств у загальному обсязі виробленої продукції (робіт, послуг), тобто за помітного приросту загальної кількості малих підприємств обсяг виробництва падає, значна частка малих підприємств (близько третьої частини) є пасивними, або працюють на тіньову економіку, а ті підприємства, що виробляють продукцію та послуги, мають негативний фінансовий результат діяльності.

Важливим завданням інституціональної політики держави є створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва. Підтримка малого підприємництва сприяє розвитку конкуренції, економічній та соціальній стабільності, зайнятості населення. Тому важливе значення для становлення і розвитку малого підприємництва в Україні має виважена регуляторна політика.

Регуляторна політика у сфері малого підприємництва — це система пріоритетів і механізмів впливу держави на забезпечення комплексного й ефективного розвитку малого підприємництва. У процесі здійснення регуляторної політики у сфері малого підприємництва діяльність держави спрямована на досягнення оптимального регулювання підприємництва, усунення правових, економічних та адміністративних перешкод у реалізації права на підприємницьку діяльність.

Складовими державної політики підтримки та розвитку малого підприємництва є: мета, основні напрями та принципи, заходи та інструменти здійснення цієї політики.

Метою державного регулювання й ефективної підтримки малого підприємництва в нашій країні є:

- створення умов для позитивних структурних змін в економіці;
- сприяння формуванню й розвитку малого підприємництва, становлення малого підприємництва як провідної сили у подоланні негативних процесів у економіці та забезпечення сталого позитивного розвитку суспільства;
- підтримка вітчизняних виробників;
- формування умов для забезпечення зайнятості населення України, запобігання безробіттю, створення нових робочих місць.

Державна підтримка малого підприємництва здійснюється за такими напрямками:

- формування інфраструктури підтримки й розвитку малого підприємництва;
- організація державної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;
- встановлення системи пільг для суб'єктів малого підприємництва;
- запровадження спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності;
- фінансово-кредитна підтримка малого підприємництва;
- залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення поставки продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб.

Концепція державної політики розвитку малого підприємництва розкриває основні принципи політики, а саме:

- системність та комплексність механізмів державного регулювання розвитку малого підприємництва;
- цілеспрямованість та адресність підтримки суб'єктів малого підприємництва шляхом вибору пріоритетів та концентрації ресурсів для їхньої реалізації;
- рівноправний доступ суб'єктів малого підприємництва всіх форм власності до матеріально-сировинних, фінансових та інших ресурсів;
- всебічна мобілізація та концентрація фінансово-кредитних ресурсів для розвитку малого підприємництва;
- посилення регулюючої функції держави у здійсненні політики підтримки підприємництва, особливо на перехідному до ринкових відносин етапі;
- створення сприятливих умов для використання іноземних інвестицій, розвиток спільного підприємництва.

Підтримку малого підприємництва забезпечують: Кабінет Міністрів України, Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва, інші центральні органи виконавчої влади, які розробляють і реалізують загальнодержавну та регіональні програми розвитку й підтримки малого та середнього бізнесу.

Підтримка малого підприємництва здійснюється відповідно до Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва, яка містить такі положення:

- фінансово-кредитну та інноваційну підтримку суб'єктів малого підприємництва;
- забезпечення участі суб'єктів малого підприємництва у використанні поставок для державних, регіональних та місцевих потреб;
- вдосконалення нормативно-правової бази у сфері підприємницької діяльності;
- сприяння створенню інфраструктури розвитку малого підприємництва;
- пропозиції щодо встановлення системи пільг для суб'єктів малого підприємництва, у тому числі пом'якшення податкової політики;
- допомогу в матеріально-технічному та інформаційному забезпеченні.

2. Особливості формування облікової політики суб'єктів малого бізнесу

На невеликих підприємствах наказ про організацію бухгалтерського обліку може об'єднуватися з наказом про облікову політику і складатися з двох відповідних розділів.

Виявлення особливостей діяльності підприємств сфери малого бізнесу має велике значення при формуванні їх облікової політики.

Успішне функціонування будь-якого підприємства, в тому числі і малого, забезпечення рентабельної діяльності в умовах ускладнених взаємовідносин з партнерами (з постачання виробничих ресурсів, реалізації виготовленої продукції чи товарів), а також необхідність точних і своєчасних взаєморозрахунків з ними і фінансово - банківськими органами, вимагає організації в них чіткої системи бухгалтерського обліку, контролю і звітності.

Це в свою чергу, підвищує вимоги щодо якості інформаційного середовища діяльності малого підприємництва, передумовою для якого є удосконалення методики формування та обробки облікової інформації.

Методологічні та методичні питання бухгалтерського обліку в Україні регулюються нормативними документами, які призначені одночасно для малих та інших підприємств. Це стосується також положень (стандартів) бухгалтерською обліку (П(С)БО, норми яких застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами (крім бюджетних установ), отже і малими підприємствами. Винятком є П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», що застосовується лише суб'єктами малого бізнесу.

З огляду на те, що облік відіграє важливу роль в прийнятті управлінських рішень, необхідно врахувати вимоги, які ставлять перед ним різні користувачі облікової інформації малих підприємств. Традиційно виділяють внутрішніх та зовнішніх користувачів. Перш за все облікову інформацію використовують власники, управлінський персонал підприємства. До групи зовнішніх користувачів належать інвестори, банківські та кредитні установи, постачальники, замовники покупці, клієнти, органи державного регулювання і контролю. Якщо вимоги до обліку визначати потребами користувачів, то виникають відмінності між великими і малими підприємствами.

Для перших властива наявність ділових контактів практично з усіма перерахованими вище зовнішніми користувачами, в той час як для малих підприємств вони в основному обмежуються органами державного регулювання і контролю. Таким чином на малих підприємствах акцент переноситься на внутрішнє використання облікової інформації. Відповідно саме на них повинна бути зорієнтована система бухгалтерського обліку малого підприємства, яка повинна забезпечувати:

- швидку підготовку фінансової звітності;
- достатній рівень точності суттєвої інформації;
- обробку облікової інформації з мінімальними витратами.

Виконання цих вимог можливе через розробку і реалізацію облікової політики.

Традиційно до складу облікової системи відносять облікову політику, форму бухгалтерського обліку та спосіб обробки облікової інформації.

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» під терміном “облікова політика” розуміється сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності.

Міжнародні стандарти обліку визначають облікову політику як сукупність принципів, основ, домовленостей, правил та процедур, які приймаються керівництвом при складанні та поданні фінансових звітів.

Отже, головне завдання облікової політики, яку приймає підприємство, максимально адекватно відобразити діяльність підприємства, сформулювати повну, об'єктивну і достовірну інформацію про неї для цілей об'єктивного регулювання цієї діяльності в інтересах зацікавлених осіб. З існуючих способів, варіантів ведення бухгалтерського обліку підприємства повинні обирати та застосовувати ті, які найкраще забезпечують обліковий процес та сприяють формуванню повної і достовірної інформації про фінансовий стан підприємства. Облікова політика формується шляхом вибору способів ведення бухгалтерського обліку із тих, які допускаються нормативними документами, враховуючи фактори зовнішнього та внутрішнього впливу.

Отже, формування облікової політики потрібно здійснювати за наступними етапами:

- визначення об'єктів бухгалтерського обліку, щодо яких повинна бути розроблена облікова політика;
- виявлення, аналіз, оцінка факторів, під впливом яких здійснюється вибір способів ведення бухгалтерського обліку;
- вибір і обґрунтування вихідних положень побудови облікової політики;
- ідентифікація потенційно придатних для застосування підприємством способів ведення бухгалтерського обліку по кожному прийому і для кожного об'єкту та оформлення обраної облікової політики наказом.

Облікова політика підприємства полягає у виборі принципів, методів і процедур, пов'язаних з оцінкою або обліком статей звітності. При цьому більшість принципів, методів і процедур, що використовуються для складання і надання фінансової звітності, однозначно визначене П(С)БО і альтернативи їм бути не може. Такі принципи, методи і процедури застосовуються в обов'язковому порядку. Але є і такі, які в П(С)БО представлені в декількох варіантах, один або декілька з яких вибираються підприємством самостійно. Саме такий вибір і має бути зафіксований в розпорядчому документі (наказі), що визначає облікову політику підприємства.

Періодичність видання таких наказів встановлюється підприємством самостійно. У разі потреби уточнення до нього вносяться зміни і доповнення або такі накази видаються у новій редакції. Облікова політика може змінюватися, тільки якщо:

- змінюються статутні вимоги;
- змінюються вимоги органу, який затверджує положення (стандарти) бухгалтерського обліку;
- зміни забезпечать достовірніше віддзеркалення подій або операцій у фінансовій звітності підприємства.

Підприємство повинно здійснити наступні заходи із організації бухгалтерського обліку та відобразити їх в наказі про облікову політику:

1) вибір форми організації бухгалтерського обліку;
 2) вибір форми бухгалтерського обліку як певної системи реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації і узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних основ, встановлених Законом № 996, і з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних, наприклад:

а) реєстри бухгалтерського обліку, затверджені наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку» від 29.12.2000 р. № 356;

б) реєстри бухгалтерського обліку для малих підприємств, затверджені наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами» від 25.06.2003 р. № 422;

в) автоматизована форма бухгалтерського обліку - комп'ютерна бухгалтерська програма, що передбачає створення реєстрів бухгалтерського обліку;

3) встановлення правил документообігу і технології обробки облікової інформації (розробка графіку документообігу, що затверджується розпорядчим документом (наказом, рішенням) керівника підприємства з метою впорядкування руху і своєчасного отримання для записів в бухгалтерському обліку первинних документів).

Графік документообігу повинен забезпечити оптимальну кількість підрозділів і виконавців, через яких проходить кожен первинний документ, визначати мінімальний термін його знаходження в підрозділі, а також сприяти поліпшенню облікової роботи, посиленню контрольних функцій бухгалтерського обліку, підвищенню рівня його механізації і автоматизації.

Основні правила складання графіка документообігу, а також загальні норми і правила оформлення документів викладені в Положенні про документальне забезпечення записів в бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 24.05.95 р. № 88. Графік документообігу може бути оформлений у вигляді схеми або переліку робіт із створення, перевірки і обробки документів, що виконуються кожним підрозділом підприємства, а також всіма виконавцями з вказівкою їх взаємозв'язку і термінів виконання робіт;

4) використання системи рахунків бухгалтерського обліку:

а) План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291:

- одночасне використання рахунків класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності»;
- використання тільки рахунків класу 9 «Витрати діяльності»;
- використання тільки рахунків класу 8 «Витрати за елементами»;

б) Спрощений план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, зокрема введення додаткових субрахунків (рахунків другого, третього порядку);

5) встановлення системи і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій;

б) визначення прав працівників на підписання бухгалтерських документів.

7) Виділення на окремий баланс філій, представництв, відділень і інших відособлених підрозділів, які зобов'язані вести бухгалтерський облік, з подальшим включенням їх показників у фінансову звітність підприємства;

8) встановлення порядку проведення інвентаризації активів і зобов'язань для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємства. Указуються об'єкти інвентаризації, періодичність її проведення, склад комісії і тому подібне

При інвентаризації здійснюються перевірка і оцінка наявності об'єктів контролю на певну дату.

Підприємство самостійно визначає облікову політику і здійснює заходи щодо організації бухгалтерського обліку, що фіксується в розпорядчому документі (наказі, рішенні). У зв'язку з тим, що облікова політика підприємства формується на тривалу перспективу і може змінюватися тільки у випадках, передбачених П(С)БО, доцільніше наказ про облікову політику видавати на підприємстві окремо від наказу про організацію бухгалтерського обліку. Проте на невеликих підприємствах такий наказ може бути один, що складається з двох розділів, наприклад:

- Розділ І. «Організація бухгалтерського обліку»;
- Розділ ІІ. "Напрями облікової політики".

Отже, під час формування облікової політики малим підприємствам доцільно:

- відображати в повному обсязі усі необхідні положення і принципи облікової політики,
- обирати найпростіші методи і процедури із передбачених положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;
- зазначати рахунки, які використовуються для узагальнення інформації про доходи, витрати, результати діяльності малого підприємства;
- визначити склад статей аналітичного обліку витрат, методи розподілу непрямих витрат структуру виробничої собівартості інших операційних витрат;
- висвітлювати облікову політику шляхом опису принципів оцінки статей звітності та методів обліку щодо окремих статей звітності.

3. Форми бухгалтерського обліку на малих підприємствах

Міністерством фінансів України були розроблені Методичні рекомендації щодо застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими

підприємствами, які були затверджені 25.06.2003 р., які передбачають два варіанти ведення реєстрів:

- проста форма бухгалтерського обліку;
- спрощена форма бухгалтерського обліку.

Для детального зрозуміння наведемо порівняльну характеристику цих двох форм в табл. 1.1

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика форм ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах

Показник порівняння	Форма ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах	
	Проста	Спрощена
Умови застосування	незначний документообіг	значний документообіг
Кількість операцій за місяць	не більше 100	понад 100
Предмет діяльності	не виробництво готової продукції	виробництво готової продукції
Регістри бухгалтерського обліку	1. Журнал обліку господарських операцій 2. Відомості 3-м (для обліку розрахунків з оплати праці, з дебіторами і кредиторами)	1. Відомість 1-м: а) Розділ I. Облік готівки і грошових документів (за рахунком 30); б) Розділ II. Облік коштів та їх еквівалентів (за рахунком 31); 2. Відомість 2-м. Облік запасів (за рахунками 20 і 26); 3. Відомість 3-м: а) Розділ I. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами за податками і платежами, довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів (за рахунками 37, 55, 64, 68, 69); б) Розділ II. Облік розрахунків з оплати праці (за рахунком 66); 4. Відомість 4-м: а) Розділ I. Облік необоротних активів і зносу (за рахунками 10, 13); б) Розділ II. Облік капітальних і фінансових інвестицій та інших необоротних активів (за рахунками 14, 15, 18, 35); 5. Відомість 5-м: а) Розділ I. Облік витрат (за рахунками 84, 85); б) Розділ II. Облік витрат на виробництво (за рахунком 23); в) Розділ III. Облік доходів і фінансових результатів (за рахунками 44, 70, 79); г) Розділ IV. Облік власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів (за рахунками 39, 40, 47).

4. План рахунків обліку діяльності суб'єктів малого бізнесу

Підтримка суб'єктів малого підприємництва потребує не тільки зниження податкового навантаження, а й спрощення організації бухгалтерського та податкового обліку.

План рахунків є переліком рахунків та схем реєстрації і групування на них фактів фінансово-господарської діяльності (кореспонденція рахунків) в бухгалтерському обліку. Бухгалтерський облік на субрахунках ведеться в аналітичному розрізі.

Зазвичай підприємства використовують План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом МФУ від 30.11.1999 р. №291.

Однак законодавчо визначено, що юрособи, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» є мікропідприємствами, малими підприємствами, непідприємницькі товариства, підприємства, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, можуть застосовувати спрощений План рахунків бухгалтерського обліку, затверджений наказом МФУ від 19.04.2001 р. №186.

Підприємства застосовують спрощений План рахунків у разі складання ними фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність».

Підприємства, які мають право на застосування спрощеного обліку доходів і витрат та які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, в регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису.

СПРОЩЕНИЙ ПЛАН рахунків бухгалтерського обліку

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
10	Основні засоби	Облік та узагальнення інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи
13	Знос необоротних активів	Облік та узагальнення інформації про знос основних засобів, інших необоротних матеріальних активів і нематеріальних активів
14	Довгострокові фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про довгострокові фінансові інвестиції
15	Капітальні інвестиції	Облік та узагальнення інформації про капітальні інвестиції
16	Довгострокові біологічні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокові біологічні активи

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
18	Інші необоротні активи	Облік та узагальнення інформації про довгострокову дебіторську заборгованість, інші необоротні активи
20	Виробничі запаси	Облік та узагальнення інформації про сировину й матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тару й тарні матеріали, будівельні матеріали та матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали, малоцінні та швидкозношувані предмети і транспортно-заготівельні витрати
21	Поточні біологічні активи	Облік та узагальнення інформації про поточні біологічні активи рослинництва (які оцінені за справедливою вартістю) і тваринництва
23	Виробництво	Облік та узагальнення інформації про витрати на основне і допоміжні виробництва, виробничий брак
26	Готова продукція	Облік та узагальнення інформації про готову продукцію, товари, транспортно-заготівельні витрати і торгову націнку
30	Готівка	Облік та узагальнення інформації про грошову готівку та грошові документи
31	Рахунки в банках	Облік та узагальнення інформації про грошові кошти на рахунках у банках, еквіваленти грошових коштів та грошові кошти в дорозі
35	Поточні фінансові інвестиції	Облік та узагальнення інформації про поточні фінансові інвестиції
37	Розрахунки з різними дебіторами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками, з підзвітними особами, з іншими дебіторами, про короткострокові векселі одержані, про резерв сумнівних боргів
39	Витрати майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про витрати майбутніх періодів
40	Власний капітал	Облік та узагальнення інформації про статутний, пайовий, додатковий, у дооцінках, резервний, неоплачений і вилучений капітали
44	Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)	Облік та узагальнення інформації про нерозподілені прибутки (непокриті збитки), про використання прибутку
47	Забезпечення майбутніх витрат і	Облік та узагальнення інформації про забезпечення майбутніх витрат і платежів, цільове

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
	платежів	фінансування і цільові надходження
48	Цільове фінансування і цільові надходження	Облік та узагальнення інформації про залишки коштів цільового фінансування і цільових надходжень з бюджету та інших джерел, у тому числі суми коштів, вивільнені від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток, та їх використання на реалізацію заходів цільового призначення відповідно до законодавства
55	Інші довгострокові зобов'язання	Облік та узагальнення інформації про довгострокові позики, довгострокові векселі видані, довгострокові зобов'язання за облігаціями, довгострокові зобов'язання з оренди та інші довгострокові зобов'язання
64	Розрахунки за податками й платежами	Облік та узагальнення інформації про розрахунки за податками, обов'язковими платежами, про податкові зобов'язання, податковий кредит, розрахунки за пенсійним забезпеченням, соціальним страхуванням, страхуванням на випадок безробіття, індивідуальним страхуванням та страхуванням майна
66	Розрахунки з оплати праці	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з оплати праці
68	Розрахунки за іншими операціями	Облік та узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками, з учасниками, про короткострокові позики, короткострокові векселі видані, поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями і розрахунки за іншими операціями
69	Доходи майбутніх періодів	Облік та узагальнення інформації про доходи майбутніх періодів
70	Доходи від реалізації	Облік та узагальнення інформації про загальний дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
74	Інші доходи	Облік та узагальнення інформації про суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
79	Фінансові результати	Облік та узагальнення інформації про фінансові результати
90	Собівартість реалізації	Облік та узагальнення інформації про виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг)

Синтетичні рахунки		Призначення
Код	Назва	
		та/або собівартість реалізованих товарів
91	Загальновиробничі витрати	Облік та узагальнення інформації про накладні виробничі витрати на організацію та управління виробництвом, а також витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування
96	Інші витрати	Облік та узагальнення інформації про інші витрати операційної діяльності та інші витрати діяльності, а також обліковуються належна до сплати за звітний період відповідно до законодавства сума податків і зборів (обов'язкових платежів)